

KALEVALASTA JA FENOMENOLOGIASTA

Lauri Rauhala vastaa *niin&näin*-lehdessä (1/97) lehden edellisessä numerossa (4/96) ilmestyneeseen kirjoitukseeni, joka käsitteli Vesa Oittisen esiin nostamia käännösongelmia (3/96). En aio toistaa näkökohtia, jotka esitin aiemmassa kirjoituksessani. Kun kuitenkin yllytin filosofeja tarttumaan *Kalevalaan*, velvollisuuteni kai on sanoa itsekin vähän enemmän aiheesta.

En pidä Lauri Rauhalan tavoin *Kalevalan* kieltä arkaaisena vaan elävänä suomen kielenä. Asenteeni saattaa tietenkin perustua entisen suomalais-ugrilaisen kielentutkimuk-

sen opiskelijan henkilökohtaisiin mieltymyksiin. On kuitenkin vaikea uskoa, että kalevalainen kieli olisi ollut arkaaista suomalaisen filosofian uranuurtajien näkökulmasta.

Suomen kieli, jossa eurooppalaisesta ajatteluperinteestä vaikutteita saaneet varhaiset filosofimme näkemyksiään muotoilivat, ei suinkaan ollut filosofisesti täysin viatonta. Kielessä on aina kiteytyneenä filosofisia ajatustapoja, ja kääntäjät luullakseni tietävät tuskallisen hyvin, kuinka kieli tuntuu joskus suorastaan vastustavan alun perin toisessa kielessä ilmaistuja filosofisia näkemyksiä. Kuten Lauri Rauhala toteaa, filosofinen käsiteanalyysi selventää kieltä. Analyytikon on kuitenkin syytä varoa, ettei hän tule turmelleeksi omista näkemyksistään mahdollisesti poikkeavaa ajattelua, jota kieli kantaa mukanaan.

Merkittävä osa kielten mentaalista sanastosta on metaforista alkuperää: ulkoisia, ruumiillisia tekoja ja toimintoja ilmaisevilla sanoilla on kuvattu myös sielullisia toimintoja (esim. latinan kielen *cogito* 'ajattelen' < *cum animo agito* 'ajan hengityksellä' tai suomen kielen *ajattelen* < *ajan takaa*). Sisäisen ja ulkoisen maailman yhteenkietoutuminen leimaa myös *Kalevalan* kieltä. *Kaleva-*

lan tekstissä säeparin toinen jäsen (esim. "Aivoni ajattelevi") esittää usein toisin sanoin samantapaisen asian kuin sen ensimmäinen jäsen ("Mieleni minun tekevi"). Mieleni voi siis tehdä siinä missä aivoni ajatella.

Kalevalaisessa ajattelussa ruumis on sielutettu (mielellistetty, tajunnallistettu) ja sielu (mieli, tajunta), sanat ja puhe on ruumiillistettu. Tästä ykseydestä esimerkkejä ovat säkeet: "Sanat suussani sulavat, puhe'et putoelevat, kielessäni kerkiävät, hampahilleni hajoovat." Itkevän Väinämöisen voimakas liikituksen tunne kuvataan myös korostetun ruumiillisesti: "Suu liikkui, järjisi parta, vaan ei leuka lonkaellut."

Jos *Kalevalaa* tarkastellaan kuluneen vuosisadan filosofiasta käsin, en ehdottaisi vertauskohteeksi Husserlin intellektualistista ajattelua, niin paljon kuin se minua kiinnostaa. Merleau-Pontyn fenomenologia olisi luultavasti parempi lähtökohta sille, joka haluaa paljastaa kansalliseepoksemme filosofisia saloja.

Leila Haaparanta